

Tjaša Konovšek*

Prekletstvo številke 45: konstituiranje slovenskega državnega zbora in vlade v letih 1996–1997**

IZVLEČEK

Konstituiranje slovenskega državnega zbora in vlade sredi devetdesetih let 20. stoletja je bilo globoko zaznamovano s tranzicijo (prehodom med socializmom in liberalizmom, ki je v Sloveniji trajal od sprejetja amandmajev k ustavi leta 1989 do vstopa Slovenije v Evropsko unijo leta 2004) in polariziranostjo političnega prostora. Članek časovno in prostorsko umesti zgodovinsko dogajanje, nato pa se posveti študiji primera sestavljanja državnega zbora in vlade. Osredotoči se na formalne plati procesa in na neformalne dogovore, ki so bistveno zaznamovali proces konstituiranja. Takšna analiza razkrije globino polariziranosti med parlamentarnimi strankami. Politični diskurz je spleten okrog štirih identifikacijskih oznak, s katerimi se je polariziranost manifestirala. Levo usmerjene stranke z Liberalno demokracijo na čelu so same sebe razumele kot proevropske stranke, ki v slovenski prostor vnašajo normalnost Zahoda, medtem ko so se desno usmerjene Slovenska ljudska stranka, Slovenski krščanski demokrati ter Slovenska demokratska stranka poimenovali kot pomladne stranke. Prve so sebi nasprotnne stranke razumele, kot da ovirajo normalizacijski proces, medtem ko so slednje levo usmerjenim strankam očitale kontinuiteto s socializmom in jih označile za stare sile. Vsakokratni poraz desno usmerjenih strank (z nekajmesečno izjemo leta 2000) je okrepil negativni diskurz desnih strank, ki je do polnega izraza prišel po zaključeni tranziciji.

Ključne besede: tranzicija, državni zbor, vlada, politična moč

* Mlada raziskovalka, Inštitut za novejšo zgodovino, Privoz 11, 1000-Ljubljana; tjas.konovsek@inz.si

** Članek je nastal v okviru raziskovalnega programa P6-0281 Idejnopolitični in kulturni pluralizem in monizem na Slovenskem v 20. stoletju, ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

ABSTRACT

THE CURSE OF NUMBER 45: THE FORMATION OF THE SLOVENIAN NATIONAL ASSEMBLY AND THE GOVERNMENT BETWEEN 1996 AND 1997

The formation of the Slovenian Parliament and Government in the 1990s was deeply marked by the transition from socialism to liberalism (in Slovenia, this process began with the acceptance of the amendments to the Constitution in 1989 and concluded with Slovenia's accession to the European Union in 2004) and by the polarisation of the Slovenian political arena. This paper spatially and temporally frames the historical events and then focuses on a case study of the formation of the Parliament and government. It analyses the formal perspective of this process and the informal arrangements that crucially shaped it. This kind of research reveals the depth of the parliamentary parties' polarisation. The political discourse was checked for identifications that manifested the polarisation. The left-leaning parties – the Liberal Democratic Party (Liberalna demokracija Slovenije) being the most dominant – understood themselves as pro-Europe parties that would bring about the Western-type normality; while the right-leaning Slovenian People's Party (Slovenska ljudska stranka), the Slovenian Christian Democrats (Slovenski krščanski demokrati), and the Slovenian Democratic Party (Slovenska demokratska stranka) named themselves the "spring parties". The former group understood the opposing parties as hindrances to the normalisation process; while the latter feared the continuity with socialism and characterised the left-leaning parties as the "old forces". The repeated defeat of the right-wing parties (except for a few months in 2000) reinforced their negative discourse, which fully emerged after the end of the transition.

Keywords: transition, Parliament, government, political power

Uvod

Približno enajst ur po začetku parlamentarnega zasedanja je predsednik državnega zbora dr. Janez Podobnik z enoličnim glasom, ki ni obetal razburljive novice, razglasil izid glasovanja o novi vladi. 'Petinštirideset glasov za, petinštirideset glasov proti,' je odmevalo po veliki parlamentarni dvorani, ki je bila kljub pozni uri polna. Dr. Podobnik je še vedno govoril z glasom napovedovalca na železniški postaji. Kot da ne bi povedal novice tedna. Novice meseca! Drnovškova vlada je padla!¹

1 Ali H. Žerdin, »Prekletstvo številke 45. Državni zbor ni podprl Drnovškove vlade. In kdo je glasoval proti?«, *Mladina*, 11. 2. 1997, 10.

Šestega februarja 1997, tri mesece po državnozborskih volitvah, je v parlamentu napočil trenutek, ko so poslanci imeli priložnost potrditi – ali zavreči – vlado, ki jo je predlagal dr. Janez Drnovšek. Čas pred glasovanjem je bil izredno napet, prepleten s polformalnimi dogovori, špekulacijami, preračunavanji. Številka 45 je bila tista, ki je v parlamentu povzročila največ pritiska. V jeseni in pozimi leta 1996–1997 je pomenila natančno polovico poslancev, ki so bili člani Državnega zbora Republike Slovenije. Številka 45 je pomenila, da je bila država v mrtvem teku: volitve so bile izpeljane, rezultati znani, glasovi poslancev v državnem zboru pa razdeljeni točno na polovico, kar je onemogočalo sprejemanje odločitev. Za njegovo uspešno konstituiranje so morali poslanci sprejeti vrsto odločitev, za katere je bila potrebna večina glasov, torej vsaj 46.

Razmerje moči, razdeljeno točno na pol, se je med postopkom konstituiranja državnega zbora in vlade večkrat ponovilo. Najprej so se med prisotnimi pojavile dileme o upravičenosti potrjevanja mandatov vsem devetdesetim poslancem, nato se je zataknilo pri volitvah predsednika, podpredsednika in članov komisije za volitve, imenovanja in administrativne zadeve (KVIAZ). Brez te postavljanje vodstva parlamenta ni bilo mogoče. Komisija je bila po prekinjeni seji imenovana v začetku decembra 1996, kar je omogočilo volitve za predsednika državnega zbora. Dr. Janez Podobnik, ki je kandidiral za ta položaj, je bil v prvem krogu glasovanja neuspešen: njegovo kandidaturo je potrdilo 45 poslancev, 45 jih je bilo proti. V drugem krogu so mu bili glasovi bolj naklonjeni. Njegova izvolitev je bila uspešna. Državni zbor je lahko začel svoje delo.

Drugič so se glasovi poslancev ustavili pri številki 45 pri potrjevanju mandatarja, ki bo sestavil bodočo vlado. Dr. Janezu Drnovšku je številko 45 uspelo spremeniti v 46 s pomočjo Cirila Pucka, ki je izstopil iz poslanske skupine SKD in kot samostojni poslanec prevesil tehtnico v prid dr. Drnovšku. Tretjič – in zadnjič – se je število glasov ustavilo pri razmerju 45 proti 45 pri potrjevanju prve predlagane vlade 6. februarja 1997. Ta je, v delno spremenjeni sestavi, zadostno število glasov za svojo konstituiranje prejela šele v drugem krogu.

Vsakokratni zastoji ob številki 45 imajo v svoji kratki zgodovini zapleteno, večplastno ozadje. Od septembra 1996, ko so bile državnozborske volitve razpisane, do konca februarja, ko je vlada imela svoje prvo, konstitutivno zasedanje, politiki nikakor niso sedeli križem rok. Ravno nasprotno, poslanci so bili v vlogi strankarskih pogajalcev izredno aktivni. Kljub zatikom so celoten postopek konstituiranja državnega zbora in vlade legalno, legitimno in (kljub dolgotrajnosti) pravočasno izvedli. Izpolnjeni so bili vsi pogoji, upoštevani vsi roki. Vendar stvarne napetosti, v tistih mesecih spletene okrog številke 45, ni mogoče pojasniti zgolj s formalnim vidikom poteka političnih postopkov, temveč gre za kompleksen preplet formalnih in neformalnih pravil, njihovih upoštevanj in prilagajanj, ki je odločilno zaznamoval politično dogajanje tega obdobja.

V prvem koraku je za razumevanje zgodovinske situacije potrebno poznavanje formalnih pravil političnega delovanja. Kako se konstituira državni zbor? Kako se podeljuje mandat za sestavo vlade? Kdo in kdaj je oblikoval poslovnik državnega zbora,

kakšen je bil volilni sistem? Ljudje in institucije, ki so urejali ta vprašanja, so za sabo pustili papirnato sled, ki ji zgodovinar lahko sledi: odgovori so zapisani v zakonih in ustavi, v poslovniku državnega zbora, zapisnikih sej, delno tudi v gradivu političnih strank. Mnogo težje je slediti neformalni plati tega dogajanja. Tukaj nimam v mislih osebnih simpatij ali antipatij med politikami, temveč tisti neformalni del političnega delovanja, ki je zajemal vse poslance, ne glede na njihove osebne preference. Med njimi se politična moč ni pretakala zgolj po formalnih kanalih, temveč so enako pomembne njene neformalne poti: navade, ustaljene prakse, 'gentlemanski' dogovori.² V obdobju konstituiranja državnega zbora in vlade so se poslanci na njih še posebno pogosto sklicevali. Neformalni dogovori so bili v tem času tako pogosto v ospredju, da so dobili skoraj polformalni status. Slediti jim je mogoče v medijih in zapisnikih državnozbornskih sej, kjer so se pojavljali predvsem v obliki očitkov med poslanci in kot razlage, ki so jih ti ponujali javnosti v opravičilo za navidezno stagnacijo političnega delovanja.

Razumevanje formalnih in neformalnih pravil igre v politiki je za zgodovinarja pomembno, ker mu omogoča sledenje centru (ali centrom) politične moči. Ta je lahko razmeroma ozko zamejena (usklajevanje znotraj poslanskega kluba, preiskovalne skupine, ministrstva) ali širša (inercija visoke politike, nadzor nad državnim proračunom, represivnim aparatom države), skoncentrirana v rokah posameznika ali manjše politične skupine, lahko je deljena ali razpršena med več akterjev.³ Razumevanje, kdo in kdaj pridobi politično moč in kdaj jo izgubi, je lahko pomemben dejavnik pri interpretaciji zgodovinskih dejstev. Študija primera, spletenega okrog številke 45, bo sledila razmerjem moči med njenim centrom in obrobjem na ravni državnega zbora in političnih strank, s čimer bo posegla na polje klasične politične zgodovine in v zgodovino politične kulture kot enem izmed polj nove kulturne zgodovine.⁴

Tranzicijska čas in prostor

Mandat, ki se je v letu 1996 koaliciji pod vodstvom Liberalne demokracije Slovenije (LDS) in njenega predsednika Janeza Drnovška iztekal, je bil zaznamovan s počasnim razpadanjem vladajoče koalicije. Že sredi mandata, leta 1994, je zaradi odstavitve Janeza Janše s položaja ministra za obrambo po aferi Depala vas iz koalicije izstopila Socialdemokratska stranka Slovenije (SDSS). V začetku leta 1996 je iz koalicije izstopila Združena lista socialnih demokratov (ZLS), tudi ta zaradi razrešitve enega izmed svojih članov – Maksa Tajnikarja, ministra za gospodarstvo. LDS

2 Pri tem se osredotočam na stranko kot skupino, ki deluje razmeroma homogeno ('pogled od zunaj'; v politološki literaturi gl. Giovanni Sartori, *Parties and Party Systems. A Framework for Analysis* (Cambridge: Cambridge University Press, 1976)), in ne na stranko kot specifično sociološko okolje z lastno dinamiko, hierarhijo, navadami ('pogled od znotraj'; gl. npr. Max Weber, *From Max Weber. Essays in Sociology* (New York: Routledge, 2009)). Gl. tudi Christopher Kam, *Party Discipline and Parliamentary Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009).

3 Sartori, *Parties and Party Systems*, 105–15.

4 Patricia O'Brien, »Michel Foucault's History of Culture,« v: *The New Cultural History*, ur. Lynn Hunt (Berkeley: Los Angeles: London: University of California Press, 1989), 25–46. V slovenskem zgodovinopisju: Jure Gašparič, *Izza parlamenta. Zakulisje jugoslovanske skupščine 1919–1941* (Ljubljana: Modrijan, 2015).

je mandat pripeljala do konca skupaj z edino preostalo stranko originalne koalicije, Slovenskimi krščanskimi demokrati (SKD).⁵ Velika koalicija, ki jo je Drnovšek leta 1992 poleg LDS sestavil iz še treh nasprotujočih si strank ter leta 1994 okrepil z združitvenim kongresom LDS, je v procesu postopnega razpadanja pokazala svoje slabosti – a tudi prednosti. LDS je v državnem zboru nujno potrebovala čim širšo podporo, če je želela uresničiti svoje cilje. To je dobila, saj so se vse parlamentarne stranke strinjale, da mora država hitro sprejemati ukrepe za nadaljnji gospodarski razvoj države, za reševanje socialnih vprašanj, vključevanje Slovenije v Evropsko unijo in urejanje odnosov s sosednjimi državami (meja s Hrvaško).⁶

Vzporedno s slabljenjem prve koalicije pa je postopoma nastajalo novo strankarsko zavezništvo med SDSS, SKD (čeprav formalno koalicijske stranke) in Slovensko ljudsko stranko (SLS). Prvič so se stranke poskušale uskladiti na lokalnih volitvah leta 1994. Skupni jezik so leto zatem našle ob 50. obletnici konca druge svetovne vojne, ko so se sporazumele, da bodo bojkotirale državno slovesnost v Cankarjevem domu in slavnostno sejo v parlamentu. Usklajeno so delovale tudi pri bojkotu glasovanja o noveli zakona o sanaciji podjetja Tam, kar je januarja 1996 pripeljalo do razrešitve Tajnikarja. Njihova želja je bila vzpostaviti strankarsko zavezništvo po vzoru Demosa, vendar sta med njimi (in njihovimi vodilnimi predstavniki) vladala dovoljšno nezaupanje in oportunitizem, da so vsakokratni poskusi koordinacije spodleteli. Ob razpisu državnoborskih volitev 1996 so se v javnosti hitro začele pojavljati špekulacije o ponovnih poskusih sodelovanja nekoliko razširjene skupine 'pomladnih strank': Slovenske demokratske stranke (SDS, naslednice SDSS), SLS, SKD in Liberalne stranke (LS, ki se na volitvah 1996 nato ni prebila v parlament). Njihov skupni cilj je bil ustvariti zavezništvo, ki bi na državnoborskih volitvah doseglo dovolj glasov za večino v državnem zboru in tako izzvalo politično moč LDS. Pomladne stranke so se v začetku oktobra 1996 sestale v Škofovih zavodih v Šentvidu, kjer so se pogajale o predvolilnem in mogočem povolilnem sodelovanju. Vendar njihovo dogovarjanje ni bilo formalizirano. Končnega, zavezujočega sporazuma o sodelovanju stranke niso podpisale. SDS, ki je bila najbolj naklonjena takšnemu povezovanju, je trčila ob interese SKD. Če bi bodoča koalicija nastala pod vodstvom LDS, je SKD želela ohraniti možnost sodelovanja z njo, medtem ko je SDS zahtevala, da se vse pomladne stranke predčasno odrečejo možnosti koalicijskega sodelovanja z LDS.⁷

Razen špekuliranja glede predvolilnega povezovanja strank je bil čas pred volitvami miren. Morda celo preveč miren. Časniki so ugotavljali, da je največji dogodek predvolilnega časa pravzaprav nedogodek, torej neuspešno povezovanje pomladnih

5 Jure Gašparič, *Državni zbor 1992–2012. O slovenskem parlamentarizmu* (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2012), 66, 67, 69.

6 Tjaša Konovšek, »Formiranje Liberalne demokracije Slovenije in njene politike (1992–1996)«, v: *Narod – politika – država. Idejnopolični značaj strank na Slovenskem od konca 19. do začetka 21. stoletja*, ur. Jurij Perovšek in Mojca Šorn (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2020), 267–80. Jana Taškar, »Parlamentarne volitve so razpisane za 10. november«, *Delo*, 6. 9. 1996, 1.

7 Vladimir Vodusek, »Povezovanja SDS, SLS, SKD in LS. Konec sanj o predvolilni koaliciji pomladnih strank«, *Delo*, 18. 10. 1996, 2.

strank.⁸ Vse stranke so se osredotočale na promocijo svojih vidnih članov, vse so računale na odločilno podporo volivcev v večjih mestih. Nobena izmed strank si ni zastavila vsebinsko trdnega volilnega programa in programskih usmeritev. V primerjavi z zahodnoevropsko demokracijo, po kateri so se vse vodilne stranke vsaj načelno zgledevale, so slovenskim strankam manjkale ključne opredelitve glede obsežnih tem, kot so socialna politika, zdravstvo in davki. Skupno jim je bilo načelno strinjanje, da je ta področja treba urediti in jih približati evropskim standardom. Odstopanja v mnenjih, kako to storiti, so bila drugotnega pomena. Mnogo bolj kot s programskimi načrti so se stranke opredeljevale glede na vrednote, ki naj bi jih zastopale, ter posledično glede na odnos, ki so ga zavzele do preteklosti. Navidezna soglasnost strank (odsotnost programskih dokumentov in vsebinskih debat) je pod sabo skrivala ostro polariziranost političnega prostora, ki se zaradi konsenza glede približevanja Slovenije Evropski uniji in njenim standardom v devetdesetih let ni pokazala v svoji polnosti.⁹

Slovenija v devetdesetih letih še zdaleč ni bila edina država, ki se je potegovala za članstvo v Evropski uniji (EU) in je posledično velik del svojega delovanja podrejala evropskih zahtevam. Od konca hladne vojne v začetku devetdesetih si je ta cilj delila z državami, ki so – podobno in skoraj hkrati kot Slovenija – začele svoje preoblikovanje iz socializma v liberalno demokracijo. Bližnje sosedo Madžarska, Slovaška, Češka in Poljska so vstop v EU dosegle hkrati s Slovenijo, 1. maja 2004. Slovenska gospodarska in politična pot do cilja pa se je nekoliko razlikovala od tranzicije zgoraj naštetih držav višegrajske skupine. Prva je socialistični režim resno izzvala Poljska, kjer je v začetku osemdesetih let Solidarnost predstavljala močno opozicijo režimu. V devetdesetih je Poljska izstopala tudi z načrtom gospodarske tranzicije, ki ga je takratni minister Leszek Balcerowicz sprejel s soglasji tujih strokovnjakov in ki naj bi s hitrim prehodom v kapitalizem (šok terapijo) državi olajšal težek gospodarski položaj. Podobno kot Jugoslavija je tudi Poljska ob koncu osemdesetih let doživljala hiperinflacijo. Hitro sprejeti ukrepi, ki so se zgledovali po ekonomski politiki Ronalda Reagana in Margaret Thatcher, naj bi Poljski s prodajo državnega premoženja pomagali pri pokrivanju njenega javnega dolga in ji omogočili nadaljnje prejemanje zahodne finančne pomoči.¹⁰

V Sloveniji, kjer sta dediščina samoupravnega sistema in močno sindikalno delovanje ugodno vplivala na relativni gospodarski in politični uspeh devetdesetih let, tako hitre in korenite gospodarske tranzicije kljub mnenjem, ki so jih po naročilu vlade podali ameriški strokovnjaki, Slovenija ni izvedla.¹¹ Slovenska gospodarska pot je bila

8 Vladimir Vodušek, »Blaga volilna kampanja. Stranke pred volitvami ne bodo zamenjale strategije,« *Delo*, 25. 10. 1996, 2.

9 Vladimir Vodušek, »Naše stranke rade načenjajo teme, povezane s tranzicijo,« *Delo*, 7. 11. 1996, 2. Vlado Mihelj, »Presenečenje volitev 96: nobenih presenečenj,« *Mladina*, 17. 9. 1996, 10. Za vsebinsko neopredeljevanje slovenskih političnih strank gl. Jure Gašparič in Simona Kustec, »Stabilna nestabilnost ali idejnopolitični (ne)značaj slovenskih strank 1992–2018,« v: *Narod – politika – država. Idejnopolitični značaj strank na Slovenskem od konca 19. do začetka 21. stoletja*, ur. Jurij Perovšek in Mojca Šorn (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2020), 299–313.

10 Philipp Ther, *Europe since 1989* (Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2016), 43, 44.

11 Stephen Crowley and Miroslav Stanojević, »Varieties of Capitalism, Power Resources, and Historical Legacies: Explaining the Slovenian Exception,« *Politics and Society* 39, št. 2 (2011): 268–95. Kim Christiaens, James Mark in José M. Faradlo, »Entangled Transitions: Eastern and Southern European Convergence or Alternative Europes? 1960s–2000s,« *Contemporary European History* 26, št. 4 (2017): 577–99.

ob osamosvojitvi zastavljena z dveh strani. Prvi pristop sta po posredovanju Drnovška svetovala Jeffrey Sachs in David Lipton, ki sta zagovarjala hitro in temeljito privatizacijo; drugi pristop, ki je predvideval postopno spremembo gospodarske ureditve, je skupaj s finančnim ministrom Markom Kranjcem zagovarjal podpredsednik vlade Jože Mencinger. Naposled se je uresničil kompromis, sestavljen iz obeh idej. Čeprav ideja ameriških strokovnjakov ni popolnoma obveljala, je del slovenske politike takšen način zaznal kot tuj, celo 'oktroiran'. Vprašanja, kako naj se privatizacija izvede, je tako postalo v veliki meri politično vprašanje, nikoli pa ni bila pod vprašanje postavljena privatizacija sama.¹² Podobna situacija se je odlikovala v političnem razmišljanju. Pridruževanje EU ter prevzemanje zahodnih norm in vrednot je med politikami in prebivalci uživalo visoko stopnjo konsenza. Politični prehod se je zdel skoraj samoumeven.¹³

Vsi premiki, ki so se dogajali v slovenski politiki jeseni in pozimi 1996–97, spadajo v širši kontekst politične in gospodarske tranzicije na slovenski in mednarodni ravni. Strategije slovenskih političnih strank in njihovih predstavnikov so bile pogojene s tranzicijo, s procesom vključevanja Slovenije v EU, ki se je zaključil leta 2002 s kopenhagenskim vrhom, kjer so evropske države formalno razglasile uspešno zaključeno tranzicijo Slovenije in nekaterih drugih držav, ter z dejanskim vstopom v EU leta 2004.¹⁴ Vzroke za tako kompleksne politične in gospodarske spremembe, ki so jih leta 2004 pridružene članice EU izvršile od leta 1989, je težko zajeti v eni sami razlagi. Interpretacije dogodkov v zgodovinsopisni literaturi segajo od teorije domino učinka (ideje, da je ena sprememba sprožila drugo, kar se je strnilo v prelomu 1989), preko učinkov gospodarske krize do porasta nacionalizma konec 20. stoletja.

Za jugoslovanski in kasneje slovenski prostor je še posebno zanimivo opazovanje odnosa med centrom in periferijo, kot ga je opredelil zgodovinar Philipp Ther.¹⁵ Odnosi med Beogradom in Ljubljano, med Ljubljano in ostalimi slovenskimi kraji sledijo osnovni ideji, da so se tranzicijske spremembe praviloma začele dogajati na periferiji. V (ali na) mestih, kjer je bila osrednja partijska moč šibkejša, so pobude za spremembe lažje privrele na površje in pridobile zagon. Odnosi med federacijo in republikami so bili v času Jugoslavije večkrat predmet pogajanj in kompromisov. Z zadnjo spremembo ustave leta 1974 je v Jugoslaviji prevladala ideja decentralizacije v obliki kompleksnega delegatskega sistema.¹⁶ Linearnosti razvoja na osi center–periferija se v slovenskem primeru upira tudi proces reformiranja Zveze komunistov Slovenije, ki je stekel sredi osemdesetih let.¹⁷ S sprejetjem amandmajev leta 1989 je moč v odnosu

12 Aleksander Lorenčič, *Prelom s starim in začetek novega. Tranzicija slovenskega gospodarstva iz socializma v kapitalizem (1990–2004)* (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2012), 54, 95, 96.

13 Jure Gašparič, »O samoumevnosti uvajanja parlamentarne demokracije v vzhodni Evropi v letu 1989,« v: *Regionalni vidiki tranzicije*, ur. Aleksander Lorenčič in Željko Oset (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2016), 81–96.

14 Dimitrij Rupel, *Vzpon med evropske zvezde. Slovenska pot v Evropsko unijo* (Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve, 2004), 8.

15 Ther, *Europe since 1989*, 66–70.

16 Mitja Žagar, »Ustava SFRJ in ustavni sistem 1974: povzročitelj krize ali mehanizem za njeno razreševanje?,« v: *Slovenija – Jugoslavija, krize in reforme 1968/1988*, ur. Zdenko Čepič (Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2010), 231–56.

17 Božo Repe, *Slovinci v osemdesetih letih* (Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2001), 22–38. Božo Repe, *Milan Kučan, prvi predsednik* (Ljubljana: Modrijan, 2015), 109–17.

Beograd – Ljubljana (oz. federacija – republika) prešla v roke republiškim organom in je tam obstala z mednarodnim priznanjem Slovenije pozimi leta 1991–1992.

Odnos periferija – center se je na republiški ravni in v manj geografskem smislu odražal v Demosovi koaliciji, ko je ta za krajši čas postala središče odločanja. Po volitvah leta 1992 se je težišče politične moči preneslo na Liberalno demokratsko stranko, ki je svojo moč dodatno povezala z združitvenim kongresom Liberalne demokracije Slovenije leta 1994. Združena LDS je med prebivalstvom uživala visoko stopnjo podpore. V državnem zboru je stranka sama zasedala 22 sedežev (po združitvenem kongresu 23), skupaj s koalicijo pa 55.¹⁸ Svoj uspeh je ponovila na državnoborskih volitvah 1996.¹⁹ Poleg podpore volivcev in javnega mnenja je Drnovškova LDS črpala svojo moč tudi iz manj opaznih virov moči v smislu danosti, manevrov, taktik in tehnik, izkušenj, informiranosti, znanja in članstva v neformalnih mrežah. V osnovi takšna moč ni represivna, temveč ustvarjalna.²⁰

Formalna plat

Formalno delovanje državnega zbora urejata Ustava Republike Slovenije, ki je decembra 1991 zamenjala jugoslovansko ustavo iz leta 1974, ter poslovnik državnega zbora, ki je stopil v veljavo julija 1993. Skladno s tem je državnoborske volitve 11. novembra 1996 razpisal predsednik republike, Milan Kučan. Po volitvah je sklical njegovo prvo državnoborsko sejo, za kar je imel največ 20 dni časa.²¹ Konstitutivna seja državnega zbora se je leta 1996 začela 28. novembra, 17 dni po volitvah. Parlamentarni prag je prestopilo sedem strank: LDS, SLS, SDS, SKD, ZL, DeSUS (Demokratska stranka upokojencev Slovenije) in SNS (Slovenska nacionalna stranka).²² Prva obveznost poslancev je bila izvolitev mandatno-imunitetne komisije, sestavljene iz vseh predstavnikov poslanskih skupin. Ta je na prvi seji potrdila državnoborske mandate poslancev. Konstitutivna seja je bila nato prekinjena na pobudo enega izmed poslancev, Franca Zagožna, ki je v imenu SLS, SKD in SDS predlagal preložitev volitev predsednika in podpredsednika državnega zbora, s čimer so stranke želele pridobiti več časa za medsebojno usklajevanje interesov in strategij, ki so jih nameravale uresničiti v sledečih tednih konstituiranja državnega zbora in vlade.²³

18 *Poročilo o delu Državnega zbora za obdobje 23. 12. 1992 do 16. 10. 1996* (Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije, 1996). Gašparič, *Državni zbor*, 58.

19 *Volitve v Državni zbor 1996. Državna volilna komisija*, pridobljeno 2. 7. 2020, <https://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv/dz1996>.

20 O'Brien, »Michel Foucault's History of Culture,« 34–35. Christiaens, »Entangled Transitions,« 585.

21 80. in 81. člen Ustave Republike Slovenije in 10. člen poslovnika Državnega zbora.

22 *Volitve v Državni zbor 1996. Državna volilna komisija*, pridobljeno 2. 7. 2020, <https://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv/dz1996>.

23 »Zapisek 1. redne seje Državnega zbora 28. novembra 1996,« *Portal DZ – Izbrani dokument*, pridobljeno 1. 7. 2020, <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=II&type=sz&uid=03BB15FE2100A010C12564650044DB7F>.

V sklopu prve seje, ki se je nadaljevala 2. decembra, so bili poslanci obvezani izvoliti KVIAZ, osrednjo komisijo, ki je urejala volitve, imenovanja in administrativne zadeve znotraj državnega zbora. Med drugim je bila komisija obvezana predlagati kandidaturu predsednika in podpredsednikov državnega zbora, kar bi bil tretji korak v njegovem konstituiranju.²⁴ Vendar se poslanskim skupinam ni uspelo dogovoriti o skupnem predlogu za člane KVIAZ. Marijan Schiffrer, ki je kot najstarejši poslanec vodil državni zbor do izvolitve njegovega predsednika, je želel preseči nastali zastoj. Predlagal je, da poslanci za predlaganje predsednika državnega zbora zaobidejo sestavljanje KVIAZ in kandidaturu predložijo sami. Za to je bilo potrebno zgolj deset poslanskih podpisov. Poslanci, ki se sprva niso mogli poenotiti niti glede tega, ali ubrati alternativno pot imenovanja ali vendarle popustiti in najti soglasje pri imenovanju KVIAZ, so se končno poenotile okoli slednje možnosti. LDS je za predsednika komisije predlagala Igorja Bavčarja, za podpredsedniški položaj pa je SLS predlagala Franca Potočnika. Komisija je bila potrjena na isti seji.²⁵

Takoj za tem je bila na potezi KVIAZ. Komisija je predlagala kandidata za predsednika državnega zbora, Janeza Podobnika. Rezultat prvega glasovanja je bil 45 'za' in 45 'proti', kar je pomenilo, da je proces konstituiranja državnega zbora kljub premostitvi ovir pri sestavljanju KVIAZ spet zastal.²⁶ Podobnikova kandidatura ni bila neposreden vzrok za to. Nobena izmed preostalih strank v resnici ni želela predlagati svojega kandidata. Rezultat glasovanja, ki je zablokiral nadaljnje delo državnega zbora, je bil posledica drugih, neformalnih dogovorov, ki so se skrivali v naslednjih korakih deljenja političnih funkcij in glede katerih stranke v času Podobnikove kandidature še niso dosegle dogovora. V ponovljenem glasovanju za istega kandidata, ki je potekalo dan za tem (3. novembra), je bil Podobnik na položaj predsednika državnega zbora izvoljen z veliko večino. Zanj je glasovalo 82 od 86 prisotnih poslancev. Volitve podpredsednikov državnega zbora so v nadaljevanju seje steble gladko, s čimer se je državni zbor v celoti konstituiral.²⁷

Poslanci so nato imeli 30 dni časa, da so imenovali preostala delovna telesa in generalnega sekretarja državnega zbora.²⁸ Večina delovnih teles je bila izvoljenih 16. januarja 1997. Poleg mandatno-imunitetne komisije in KVIAZ, ki sta bili, kot smo videli, postavljeni prej, so bile januarja izvoljene še komisije za poslovnik, za narodni skupnosti ter komisija za zakonsko nezdržljivost opravljanja javne funkcije s pridobitveno dejavnostjo. Istega dne so bili ustanovljeni tudi vsi odbori državnega zbora, katerih glavni nalogi sta bili priprava posameznih zakonov in spremljanje izvajanja

24 13. in 14. člen poslovnika Državnega zbora. Po 244. členu lahko poleg KVIAZ kandidate na te položaje predlaga tudi skupina najmanj desetih poslancev.

25 244. člen poslovnika Državnega zbora.

26 »Zapisnik 1. redne seje Državnega zbora 2. decembra 1996,« *Portal DZ – Izbrani dokument*, pridobljeno 1. 7. 2020, <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=II&type=sz&uid=EFEE4318F264923CC125646500451CDF>.

27 »Zapisnik 1. redne seje Državnega zbora 3. decembra 1996,« *Portal DZ – Izbrani dokument*, pridobljeno 1. 7. 2020, <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=II&type=sz&uid=A9B17271D49BF53DC1256465004581C1>.

28 15. in 16. člen poslovnika Državnega zbora.

zakonodaje na posameznih področjih. Odbori so bili zato ustanovljeni za ista področja kot ministrstva (za gospodarstvo, za obrambo, za evropske zadeve itd.).²⁹ Njihova naloga je bila med drugim tudi zaslišanje kandidatov za ministrske položaje, zaradi česar je bilo nujno, da se državni zbor čim prej v celoti konstituira in s tem omogoči konstituiranje vlade.

Postopek konstituiranja vlade je v začetnem delu tekel vzporedno s konstituiranjem državnega zbora. Predsednik republike je imel po prvi državnozborni seji 30 dni časa, da predsedniku državnega zbora pisno predloži ime kandidata za predsednika vlade.³⁰ Pri tem se predsednik republike ni samovoljno odločal, koga predlagati. Kučan se je več tednov zapored sestajal s predstavniki parlamentarnih strank. Za bodočega mandatarja (favorita sta bila Janez Drnovšek in Marjan Podobnik) je med njimi želel zbrati dovolj podpore, da bi zagotovil stabilno vlado in s tem nadaljevanje gospodarske, socialne in zunanje politike iz leta 1990.³¹ Pri tem je bil le delno uspešen, saj se je neuradno razmerje glasov trmasto ustavljalo na 45 proti 45. Kučan je zadnji dan leta 1996 medijem le sporočil, da se je za mandatarja odločil predlagati Drnovška.³²

Državni zbor je pisni predlog prejel 3. januarja 1997, za čas odločanja o njegovem kandidiranju je poslovnik predpisoval čas med 48 urami ter sedmimi dnevi od prejete kandidature.³³ Glasovanje je bilo načrtovano za 8. januar na prvi izredni seji, a je prestop Cirila Pucka iz poslanske skupine SKD poskrbel za vrsto tehničnih in proceduralnih zapletov. Drnovšku je na seji tako uspelo predstaviti program vlade, zaradi obsežne razprave, ki je sledila, pa je bilo glasovanje prestavljeno na naslednji dan. Njegov mandat je bil s pomočjo Puckovega prestopa potrjen s 46 glasovi 'za' in 44 'proti'.³⁴

Drnovšek je kot mandatar imel 15 dni časa,³⁵ da predsedniku državnega zbora predloži seznam potencialnih ministrov, kar je pomenilo, da mora do takrat sestaviti koalicijo, ki bi mu v državnem zboru prinesla večino glasov. V tem času so potekala intenzivna pogajanja med strankami ter zaslišanja ministrskih kandidatov pred državnozbornimi odbori. Slednji so imeli nalogo, da izrazijo strinjanje ali nestrinjanje s kandidatom za ministra. Mnenje odborov ni bilo zavezujoče, je pa pomenilo priporočilo poslancem, ko so o kandidatu glasovali. Nekateri kandidati z liste ministrov, ki jih je Drnovšek predlagal, so bili pri zagovarjanju pred odborom neuspešni, kar ni bil dober znak za njihovo potrditev na naslednjem državnozbornem glasovanju. Na seji 6. februarja 1997 je Drnovškovi predlagani listi kandidatov tudi dejansko spodletelo.

29 Poročilo o delu Državnega zbora v mandatnem obdobju 1996–2000, 54, 55.

30 257. člen poslovnika Državnega zbora.

31 Milan Kučan, nagovor ob konstitutivni seji Državnega zbora 28. novembra 1996, *Portal DZ – Izbrani dokument*, pridobljeno 1. 7. 2020, <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=II&type=sz&uid=03BB15FE2100A010C12564650044DB7F>.

32 Vladimir Vodušek, »Prvaki strank tudi v drugem krogu vztrajajo pri svojem,« *Delo*, 18. 12. 1996, 1, 2. Dejan Pušenjak, »Predsednik Kučan bo še enkrat povabil stranke,« *Delo*, 12. 11. 1996, 1. Vladimir Vodušek, »Predsednik Kučan bo ponudil priložnost dr. J. Drnovšku,« *Delo*, 31. 12. 1996, 1.

33 258. člen poslovnika Državnega zbora.

34 Vladimir Vodušek, »Bliza se čas odločitve o kandidatu Drnovšku,« *Delo*, 3. 1. 1997, 1. Gašparič, *Državni zbor*, 79.

35 262. člen poslovnika Državnega zbora.

Poslanski glasovi so se spet razdelili točno na polovico, 45 proti 45.³⁶ Tokrat je imel mandatar 10 dni časa, da predlaga novo listo ministrskih kandidatov,³⁷ kar je pomenilo še en krog intenzivnega pogajanja za sestavljanje koalicije. Dogovor med strankami je bil naposled dosežen 17. februarja. V koalicijo sta se povezali najmočnejši stranki z volitev, LDS in SLS, manjkajoče sedeže pa je zapolnila stranka DeSUS.³⁸ Ministrski kandidati so uspešno prestali zagovor pred državnoborskimi odbori in glasovanje v državnem zboru. Drnovškova vlada je v državnem zboru prisegla 27. februarja, dan za tem pa je imela svojo prvo konstitutivno sejo.³⁹

Neformalna plat

Od devetdesetih sedežev, ki so jih po volitvah 1996 zasedli novoizvoljeni poslanci, jih je 25 pripadlo članom LDS, 19 članom SLS, 16 jih je pripadlo SDS in 10 stranki SKD. Preostale sedeže so si razdelile ZLSD (9), DeSUS (5) in SNS (4). Po en sedež je pripadel predstavnikoma italijanske in madžarske manjšine. Izmed teh poslancev je bilo v LDS deset takih, ki so svojo službo opravljali že v prejšnjem mandatu. V SLS so bili takšni štirje, v SDS eden, v SKD jih je bilo pet, v ZLSD štiri, v SNS so bili ponovno izvoljeni trije poslanci. Oba mandata sta ponovila tudi predstavnika manjšin. Od devetdesetih poslancev prejšnjega mandatnega obdobja je svoje sedeže na volitvah 1996 tako znova pridobilo 29 (ali skoraj ena tretjina) poslancev.⁴⁰ Med njimi so svojo izvolitev potrdili vsi vidni člani strank. Javnost je posebej poudarila Janeza Drnovška, Janeza Janšo, Lojzeta Peterleta, Marjana Podobnika in Zmaga Jelinčiča.⁴¹ Ostali dve tretjini poslancev, ki sta svojo službo začeli po novembrskih volitvah 1996, sta se morali načinom delovanja v parlamentu najprej prilagoditi. Seznanjanje s poslovnikom državnega zbora in zakonodajo je zahtevalo svoj čas. Prvič izvoljeni poslanci so se morali posebej seznaniti že s samim tehničnim postopkom glasovanja. Poleg tega je med poslanci veljala tudi množica nenapisanih pravil, tihih sporazumov in ustaljenih praks, ki so se v državni zbor prenesle iz prejšnjih mandatov. Vse to je pomenilo, da so imeli poslanci z daljšim stažem več znanja in posledično več moči.

Množica odnosov med državnoborskimi poslanci je bila spletena iz vrste posameznih razmerij. Razvijala se je v vsakokratnih odločitvah, v lokalnih odnosih, v taktikah posameznikov. Kanon vedenja se je s pomočjo nenehnih konfrontacij med

36 Gašparič, *Državni zbor*, 80.

37 266. člen poslovnika Državnega zbora.

38 Dejan Pušenjak in Vladimir Vodušek, »Po dolgotrajnih pogajanjih podpis koalicijske pogodbe,« *Delo*, 18. 2. 1997, 2.

39 Jana Taškar, »Ministrski kandidati so premagali prvo oviro,« *Delo*, 26. 2. 1997, 1. »Zapisnik 3. izredne seje Državnega zbora 27. februarja 1997,« *Portal DZ – Izbrani dokument*, pridobljeno 1. 7. 2020, <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=II&type=sz&uid=AB45C7774F00FBFDC12564650048E632>.

40 *Poročilo o delu Državnega zbora v mandatnem obdobju 1996–2000*, 17. Jana Taškar, »Ko so si DZ razdelili novi in stari poslanci. Slaba tretjina poslancev na istem delovnem mestu,« *Delo*, 16. 12. 1996, 2.

41 Niko Toš, ur., *Vrednote v prehodu 2* (Ljubljana: IDV – CJMMK, 1999), 647, 48, pridobljeno 1. 7. 2020, <https://www.cjm.si/gradiva/>.

poslanci postopoma transformiral, krepil ali razveljavljaj. Vsakokratno odstopanje od utečenega nenapisanega procesa so izkušeni poslanci hitro prepoznali in sankcionirali. Njihovo opredeljevanje glede posameznih situacij in vprašanj je med njimi tvorilo skupine, ki so svojo moč spet izvrševale v odnosu do drugih skupin. Njihove strategije so se neposredno kristalizirale v nastajajočem državnem aparatu.⁴² Za zgodovinarja je nemogoče, da bi za še tako kratko obdobje doumel celoten splet odnosov med devetdesetimi poslanci, njihovimi svetovalci, sodelavci, strankarskimi kolegi in drugimi. Trenutek opazovanja je zato dobro natančno izbrati. Taktike poslancev in strategije poslanskih skupin (oz. političnih strank v parlamentu) so v določenih trenutkih bolj očitno trčile druga ob drugo in ti trki so razkrili razmerja moči, ki so vladala v danem trenutku. Če jih obravnavamo kot serijo dogodkov, nam povedo, kako je razmerje moči v parlamentu nihalo.

Prvi tak dogodek je konflikt glede izvolitve KVIAZ, ko je bila na predlog dr. Franca Zagožna v imenu pomladnih strank konstitutivna seja državnega zbora prekinjena in preložena na drug dan. Dr. Zagožen je bil eden izmed poslancev, ki je ponavljal svojo funkcijo: v mandatnem obdobju 1992–1996 je prav tako zastopal stranko SLS. Kot izkušen poslanec in predsednik poslanske skupine SLS + SKD je tako najprej izkoristil proceduralno opcijo prekinitve, in ko je želel začasni predsednik državnega zbora, Marijan Schiffrer, med poslanci odpreti razpravo o preložitvi sestavljanja KVIAZ, ga je dr. Zagožen popravil, da razprava v primeru proceduralnega predloga ni mogoča. Schiffrerjev spodrseljaj (nameren ali ne) je nemudoma izkoristil Miran Potrč, član ZLSD, ki je v kratki repliki nasprotoval predlogu dr. Zagožna: »[...] Žal nam je [poslanski skupini ZLSD, op. a.] in radi bi izrazili svoje nerazpoloženje do dejstva, da se je že v začetku dela Državnega zbora pristopilo k oblikovanju skupine, ki poskuša na vsak način zagotoviti, da se ob 45 glasovih, ki jih ima, uveljavijo predvsem njeni interesi, ne pa, da se normalno usklajuje delo vseh poslank in poslancev, organiziranih v poslanske skupine, ki so zastopane v Državnem zboru. Naše prepričanje je, da je potrebno predsednika Državnega zbora izvoliti z voljo vseh poslank in poslancev, vseh, ker bo tudi vse predstavljal, bo moral delovati, tako da bo užival zaupanje čim širšega kroga, ne pa, da bo izvoljen na drug način. Zato smo mi danes pričakovali normalno nadaljevanje.«⁴³

Prekinitvev seje, preden se izvoli KVIAZ, je bila torej sprememba – za stranke, ki niso bile članice pomladne skupine, nezaželena sprememba. Odstopanje od normalnega, torej utečenega potrjevanja komisije in konstituiranja državnega zbora, je v obliki strategije prišlo od opozicijskih strank; opozicijskih v smislu, da so večinoma zasedale opozicijske sedeže v prejšnjem mandatu, ter v smislu, da so se v tokratnem povezale v opozicijo zmagovalki na volitvah, LDS (čeprav ni bilo podeljeno niti mandatarstvo,

42 Richard A. Lynch, »Foucault's Theory of Power,« v: *Michel Foucault. Key Concepts*, ur. Dianna Taylor (London: New York: Routledge, 2014), 19–23. Gl. tudi Mark G. E. Kelly, *The Political Philosophy of Michel Foucault* (London: New York: Routledge, 2009), 31–77.

43 Govor Mirana Potrča, »Zapisek 1. redne seje Državnega zbora 28. novembra 1996,« *Portal DZ – Izbrani dokument*, pridobljen 7. 7. 2020, <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=II&type=sz&uid=03BB15FE2100A010C12564650044DB7F>.

kaj šele formalizirano razmerje koalicija – opozicija). V prejšnjem mandatu je LDS skupaj s koalicijo v parlamentu imela veliko večino glasov in je posledično oblikovala strategijo države, njeno zunanjo in notranjo politiko. Zaradi odpora proti njeni moči so se, v upanju, da ji bodo lahko kljubovale (postale predvsem izvrševalke moči, ne le odzivajoče se nanjo), pomladne stranke povezale in poskušale uveljaviti lastno strategijo, 'drug način', 'ne-normalno'. Odločno nasprotovanje Potrča, edinega, ki je slučajno imel priložnost izraziti svoje nestrinjanje, kaže, da so levosredinske stranke, ki so si bile po vsebini bližje, pomladno povezovanje čutile kot resnično grožnjo in odstopanje od dotedanje politike, ki jo je formalno in neformalno narekovala LDS.

Zakaj je bilo tako pomembno, da se sestavljanje komisije izpelje na alternativni način (torej odlog njenega imenovanja in neposredno kandidiranje predsednika državnega zbora s podpisi desetih poslancev), je na nadaljevanju seje nekaj dni kasneje nevede razkril Jože Školč, član stranke LDS in tudi sam izkušen poslanec, ko je izražal mnenje o vzdušju v državnem zboru. V svojem nastopu je želel poslance odvrniti od nominacije predsednika državnega zbora mimo KVIAZ. Nanizal je vrsto argumentov, zakaj bi bila takšna izpeljava postopka nezaželena. Med drugim je izjavil tudi, da »[...] opredelitev KVIAZa v ničemer ne prejudicira tega, kdo je potencialni predsednik ali podpredsednik državnega zbora«,⁴⁴ s čimer je želel pridobiti podporo za imenovanje KVIAZ in preko tega predsednika državnega zbora, pomiriti poslance, da zgolj s postavitvijo KVIAZ nadaljnje razmerje moči ni prav nič določeno. Toda če bi bilo to res, čemu potem trditev o prejudiciranju? Resnično vprašanje torej, ki pa na tej stopnji dogajanja ni nikjer eksplicitno navedeno, ni bilo, kdo naj sestavlja KVIAZ, temveč kdo bo predsednik državnega zbora. Ko so se poslanci le odločili, da bodo sestavili KVIAZ, preden bodo volili predsednika državnega zbora, so na položaj predsednika komisije imenovali Igorja Bavčarja (LDS) in na položaj podpredsednika Franca Potočnika (SLS). Čeprav takšna razporeditev sedežev formalno res ni ničesar določala vnaprej, je neformalna praksa kazala na to, da bo položaj predsednika državnega zbora zavzel član stranke LDS ali SLS.

Enaka dilema se je ponovila pri izbiranju predsednika državnega zbora, le da je bila prenesena na relacijo predsednik državnega zbora – mandatar ali predsednik vlade. LDS na ta položaj ni želela predlagati svojega kandidata zaradi neformalnega dogovora, saj je želela položaj stranke prihraniti za mandatarsko kandidaturo. Dogovor je namreč predvideval, da stranka, ki zapolni položaj predsednika državnega zbora, prihaja iz vrst opozicije. Pri tem so imele pomladne stranke prednost: tudi če bi ena izmed njih na položaj predsednika državnega zbora postavila svojega kandidata, sta v zavezništvu še vedno ostali dve, ki bi lahko predlagali kandidata na položaj mandatarja. Kot ena izmed pomladnih strank je SLS tako na položaj predsednika državnega zbora bila pripravljena predlagati svojega člana, Janeza Podobnika, v upanju, da bi mandatarski položaj kljub temu potencialno lahko prevzel Marjan Podobnik (SLS)

44 Govor Jožefa Školča, »Zapisnik 1. redne seje Državnega zbora 28. novembra 1996,« Portal DZ – Izbrani dokument, pridobljeno 1. 7. 2020, <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=II&type=sz&uid=03BB15FE2100A010C12564650044DB7F>.

ali Lojze Peterle (SKD).⁴⁵ Pri tem je SLS pokazala veliko mero iniciative – zapolniti je bila pripravljena oba vodilna položaja, tako državnozborskega kot vladnega, pri čemer bi si morala izboriti podporo znotraj pomladne zveze in med ostalimi parlamentarnimi strankami.

Enak problem se je v manjšem merilu odslikal še pri zapolnjevanju podpredsedniških položajev v državnem zboru. Ker še ni bilo znano, katere stranke bodo nastopale v opoziciji in katere v koaliciji, in ker »je potrebno spoštovati nenapisano pravilo, da eno podpredsedniško mesto pripada opoziciji«,⁴⁶ je bil tudi ta dogovor preložen na prihodnje seje. Javnost je špekulirala skupaj s politiki: če bo za predsednika državnega zbora izglasovan kandidat pomladnih strank in njegova izvolitev ne bo pogojena z dogovorom z LDS, se lahko zgodi, da bodo imele pomladne stranke v parlamentu dovolj glasov, da za mandatarja postavijo Marjana Podobnika. V nasprotnem primeru bi se pokazala šibkost pomladne koalicije, pot za sestavo vlade pa bi se nekoliko širše odprla Drnovšku.⁴⁷ Ker sestava koalicije niti v januarju prihodnje leto ni bila jasna, se je dilema pri razdeljevanju položajev po neformalnih pravilih ponovila še pri sestavljanju preostalih delovnih teles državnega zbora. Čeprav je poslovnik predpisoval, da vsaka poslanska skupina dobi v vsakem delovnem telesu en sedež, ni bilo mogoče določiti, kdo bo prevzel vodilni in s tem najvplivnejši položaj v posamezni komisiji. Po neformalni logiki bi namreč nadzor nad sestavljanjem proračuna in zasedanjem vodilnih funkcij v telesih, ki nadzirajo delovanje varnostno-informativnih in obveščevalnih služb, pripadel strankam opozicije.⁴⁸

Ko so poslanci v nadaljevanju seje 3. decembra 1996 glasovali o kandidaturi Janeza Podobnika za položaj predsednika državnega zbora, je njegova kandidatura z razdelitvijo glasov 45 proti 45 spodletela, kljub temu da nobena izmed strank ni imela tehtnega razloga ali alternativnega predloga za kandidata za ta položaj. Poslancem je bilo popolnoma jasno, od kod takšen (pričakovan) rezultat. Za vse prisotne ga je (spet) artikuliral dr. Zagožen: »Očitno je bil kandidat nesporen. Sporno je zame to, da se izvolitev nespornega kandidata veže na dogovor o podpredsednikih in morda še na mnogo drugih dogovorov, do katerih bo Državni zbor zagotovo moral priti in parlamentarne stranke tudi, ampak izsiljevanje je zame ravno to, da vse rešitve vežete na izglasovanje tega nespornega kandidata. Razmerje 45 : 45 je rezultat tega [...] Potem lahko rečemo, da izsiljuje ena in druga stran. 45 : 45 je bil žal rezultat [...] zdi [se mi, op. a.] neodgovorno, zlasti ker ne gre za spornost glede kandidata, ampak ker se izvolitev predsednika veže na druge probleme.«⁴⁹

45 Vladimir Vodusek, »Pogajalski konec tedna brez rezultatov. Odločitev o kandidatu za predsednika tik pred sejo,« *Delo*, 2. 12. 1996, 1.

46 Govor Marijana Schiffrera, »Zapisnik 1. redne seje Državnega zbora 28. novembra 1996,« *Portal DZ – Izbrani dokument*, pridobljeno 1. 7. 2020, <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=II&type=sz&uid=03BB15FE2100A010C12564650044DB7F>.

47 Matija Grah, »Išče se predsednik parlamenta,« *Mladina*, 26. november 1996, 16–19.

48 Marko Jakopec, »Rok za oblikovanje delovnih teles se izteka. Novi državni zbor se je našel v kleščah svojih komisij in odborov,« *Delo*, 3. 1. 1997, 2.

49 Govor Franca Zagožna, »Zapisnik 1. redne seje Državnega zbora 2. december 1996,« *Portal DZ – Izbrani dokument*, pridobljeno 1. 7. 2020, <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=II&type=sz&uid=EFE4318F264923CC125646500451CDF>.

Do ponovnega glasovanja za istega kandidata naslednjega dne so stranke le dosegle neformalni dogovor, ki je omogočil ugodno razrešitev situacije. Stranka, ki bo priskrbela predsednika Državnega zbora, ne bo zapolnila nobenega podpredsedniškega položaja, pri čemer so se stranke strinjale, da en položaj podpredsednika pustijo nezaseden, dokler ne bo popolnoma jasno, katere stranke bodo v opoziciji. Ko bi se opozicija formirala, bi lahko na prazni položaj podpredsednika imenovala kandidata, ki bi ji ustrezal.⁵⁰ Na podlagi takšnega dogovora je bilo glasovanje o kandidaturi Janeza Podobnika na položaj predsednika državnega zbora uspešno: zanj je glasovalo kar 82 poslancev.⁵¹ Od tu naprej so bili dogovori med strankami lažje dosegljivi: vsak vodstveni položaj, ki se je zapolnil, je pomenil še en uresničen korak v vrsti strankarskih strategij, s čimer so bila njihova zaveznitva vse jasnejša. Predsednik državnega zbora je bil izvoljen iz vrst pomladnih strank, vendar šele s soglasjem sebi nasprotnih strank z LDS na čelu. Pomladne stranke so v decembru 1996 izgubljale svoj zagon. Njihova strategija je postajala vse manj skupna in vse bolj stvar vsake posamezne stranke.

V času sestavljanja državnega zbora je predsednik države opravil tri kroge razgovorov s parlamentarnimi strankami, ki naj bi mu pomagali izbrati kandidata za predsednika vlade in mu v izogib ponovni blokadi delovanja državne oblasti pridobiti čim večjo podporo ostalih strank. Sestali so se 17., 22. in 27. decembra. Kljub vsem trem nizom pogovorov mu razmerja moči ni uspelo spremeniti. Če bi za položaj mandatarja predlagal Janeza Drnovška ali Marjana Podobnika, bi zanj glasovala točno polovica poslancev, le da bi v enem primeru kandidata podprl levi blok, v drugem pa desni. Razmerja mu ni uspelo spremeniti in pat pozicija se je zaključila šele, ko je Ciril Pucko izstopil iz poslanske skupine SKD in prenesel svoj pomladni glas na stran LDS.

Januarska pogajanja med strankami, ki so poskušale sestaviti koalicijo, so potekala na dveh ravneh. Ena je bila javnosti nevidna. Po telefonskih linijah in na neštetih sestankih je potekala za zaprtimi vrati in za sabo ni pustila veliko papirnatih sledi, medtem ko je druga imela izrazito javen značaj. Stranke, ki so v javnosti poskušale ohranjati konstruktivno, spravljivo podobo, so bile na načelni ravni pripravljene sprejeti mnoge kompromise, ki bi omogočali uspešno konstituiranje vlade. Ena izmed možnosti, ki bi jo stranke lahko uporabile, je bila vlada narodne enotnosti, v kateri bi sodelovale vse ali vsaj velika večina parlamentarnih strank.⁵² Predlog je sredi januarja podala SLS, mandatar Drnovšek je idejo sprejel. Sodelovanje je ponudil strankam SLS, SDS, SKD, ZLSD in DeSUS.⁵³ Pomladne stranke so ponudbo skoraj takoj zavrnile. Po njihovem mnenju je Drnovšek predlagal vlado, v kateri bi (tako Jelko Kacin, SKD) »stare sile« obvladovale pomembna ministrstva.⁵⁴ Predlog vlade narodne enotnosti

50 Govor Marjana Podobnika, »Zapisnik 1. redne seje Državnega zbora 3. december 1996,« *Portal DZ – Izbrani dokumenti* pridobljeno 1. 7. 2020, <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=II&type=sz&uid=A9B17271D49BF53DC1256465004581C1>.

51 Matjaž Albreht, »Za predsednika DZ je bil izvoljen Janez Podobnik,« *Delo*, 4. 12. 1996, 1.

52 Matija Grah, »Vlada pomladanske neenotnosti?« *Mladina*, 21. januar 1997, 8–11. Dejan Pušenjak, »SLS predlaga vlado narodne enotnosti,« *Delo*, 14. 1. 1997, 1.

53 Vladimir Vodušek, »Mandatarjev predlog o sestavi vladne koalicije,« *Delo*, 18. 1. 1997, 1.

54 Vladimir Vodušek in Grega Repovž, »Pomladne stranke nezadovoljne z Drnovškovo vladno ponudbo,« *Delo*, 20. 1. 1997, 1.

je padel. Pomladne stranke, ki so upale, da LDS potrjevanje vlade s komaj 46 glasovi ne bo uspelo, so v senci snovale predlog za sestavo lastne vlade. Ta možnost se je zdela vse verjetnejša, sploh v začetku februarja, ko je Drnovškovega prvemu predlogu ministrskih kandidatov spodletelo na državnoborskem glasovanju. Takoj naslednji dan sta stranki LDS in SLS izrazili pripravljenost za koalicijsko sodelovanje. Prvo- in drugoumeščena stranka bi v državnem zboru brez večjih težav dobili zadostno število podpore za izvajanje svoje politike. Pogajanja, ki so stekla v naslednjih dneh, so formalizirala koalicijski dogovor. Drugi krog potrjevanja ministrov v državnem zboru je bil uspešen in konec februarja 1997 je Drnovškova vlada lahko začela delo.⁵⁵

Oblikovanje političnega diskurza

V virih, od koder so vzeti tudi citati, uporabljeni v zgornjem poglavju, srečamo nekaj ponavljajočih se besed in fraz: normalno, nenormalno, stare sile in pomladne stranke. Prva dva izraza sta bila v pogosti rabi med poslanci, ki so bili člani stranke LDS ali pa so spadali med tiste stranke, ki so imele kontinuiteto iz socialističnega obdobja in so se na prelomu iz osemdesetih v devetdeseta uspešno reformirale. Člani in simpatizerji stranke LDS so sami sebe označevali za normalno stranko, ki bo v Sloveniji uvedla normalen politični in gospodarski režim, torej kapitalizem in demokracijo, ki se zgleduje po normalnih, torej zahodnoevropskih državah. En takšen mandat je LDS med letoma 1992 in 1996 že uspel. Različna odstopanja, ki so jih strateško poskušale uporabiti pomladne stranke, so bila razumljena kot 'ne-normalna', torej drugačna od (utečene) norme.

Samopodoba strank okrog LDS je bila zgrajena na tej samoumevni, pohladnovojni normalnosti, na zmagi neoliberalizma nad komunizmom, ki nima alternative: norma je bila Zahod, podkrepjen z bruseljsko podporo državnim institucijam, ki so izvajale tranzicijo.⁵⁶ Ko so se stranke v procesu konstituiranja državnega zbora in vlade večkrat zapored znašle v pat poziciji 45 proti 45, so stranke okrog LDS razumele, da so one tiste, ki uresničujejo normo, medtem ko so evroskeptične, nacionalistične, Cerkvi naklonjene stranke, ki želijo poglobiti prelom s preteklostjo, njihovo nasprotje. Zveza desnih strank, ki se je oblikovala kot protiutež moči LDS in drugih levo usmerjenih strank, je samo sebe razumela kot zvezo pomladnih strank. V politični prostor naj bi vnašale mladost in svežino v kadrovske in vsebinske smislu, s čimer so želele povečati prelom z nekdanjim socialističnim sistemom ali s starimi silami, kot so poimenovala reformirane stranke starega režima. Pomladne stranke so se z očitanjem kontinuitete na svojevrsten način spopadale s tranzicijo in z njeno negotovostjo, kar je pred volitvami lucidno komentiral Slavoj Žižek: »V tem je splošni problem pomladniške kritike stanja v naši družbi, ki se giblje na dveh ravneh: na eni strani egiptolončarski

⁵⁵ Marko Jakopec, »Prva, konstitutivna seja Drnovškovega kabineta,« *Delo*, 1. 3. 1997, 1.

⁵⁶ Ther, *Europe since 1989*, 78, 79.

problemi tranzicije, skrite oblasti Organizacije 'bivših sil', 'kraje stoletja', ipd.; na drugi strani paničen strah pred realnostjo sodobnega multinacionalnega kapitalizma in 'amerikanizirane' potrošniške kulture, ki se zarisujeta kot brezosebna pošast, proti kateri je 'komunistični totalitarizem' stari znanec, ki poznamo vse njegove trike. Koliko lažje je zato zvesti drugi problem na prvi, osrediniti se na Organizacijo kot leglo Zla – tako soočenje z grozljivo-brezobzirno logiko svetovnega kapitala zvedemo na spopad z znanim personificiranim nasprotnikom.«⁵⁷

Med 'normalnimi' in 'pomladnimi' strankami je vladal prepad, ki sta ga LDS in SLS z mnogimi kompromisi začasno razrešili. SLS se je odpovedala svojemu cilju vračanja gozdov Cerkvi. Obe stranki sta se zavzeli za vključevanje Slovenije v EU in NATO, pri čemer je bila kot eksplicitni cilj navedena »normalizacija evropskih pogledov« stranke SLS.⁵⁸ Koalicija med letoma 1996 in 2000 je bila v primerjavi s prejšnjo dosti manj centralizirana in mnogo bolj pragmatična.⁵⁹ Retrospektivno se zdi povsem razumljivo, da so bile politične prakse in govori razdeljeni v dve konkretni skupini. Pogled od bližje pa razkrije, da so bili objekti, okrog katerih se je tkal politični diskurz, pravzaprav štirje: normalne stranke (pomeni po zgledu Zahoda), nenormalne stranke (ki so v svojih strategijah delovale povsem legalno, a drugače od normalnih strank), pomladne stranke (prelom s preteklostjo) in stare sile (ki naj bi bile dosti obsežnejše kot zgolj politične stranke, ampak bi lahko v imaginariju obsegale tudi neodvisne državne strukture, kot sta sodstvo in policija; obvladovale bi lahko tudi gospodarstvo). Nobena izmed teh štirih resničnosti ni bila stvarna, v vseh pa je bil del stvarnosti, prepuščen aktualni politični interpretaciji. Oblikovanje dveh tako močnih političnih diskurzov je pomenilo, da je bila politična moč v času konstituiranja državnega zbora in vlade dolgo časa enakomerno porazdeljena med oba politična pola.

Predvsem zadnja poddelitev diskurza (parafrazirano: mi smo nasprotje starim silam, zaščitili vas bomo pred tujim) je kasneje, v letih po formalno zaključeni tranziciji, pridobila politično težo. Vsakokratno ponavljanje domnevno nezadostnega preloma s socializmom je postalo pomembno mobilizacijsko orodje slovenske desnice. Stranke, ki so nasprotovale evropski normalizaciji, so se osredotočale na narod, njegove vrednote in njegovo varnost, tako da so nasprotovale vplivu mednarodnih institucij. To je pomenilo ugodne razmere za nastanek populističnih tendenc. V Sloveniji je bil razmah populizma nekoliko kasnejši kot v drugih tranzicijskih državah tudi zato, ker so sindikalna gibanja ohranila višjo stopnjo egalitarne družbe in ker so v tranzicijsko privatizacijo v večji meri vložili domači, ne tuji investitorji.⁶⁰ Razumevanje slovenskega političnega prostora devetdesetih let ne v obliki dveh trdnih polariziranih blokov, temveč v obliki štirih konstruiranih identitet (mi, reformirani in zbrani okrog LDS, in vi, ki ste proti; mi, ki smo pomladne stranke, in vi, ki ste stare sile) odpira kompleksen

57 Slavoj Žižek, »'Duhovna kriza družbe'? Ne, hvala!«, *Mladina*, 3. 9. 1996, 19.

58 Vladimir Vodušek, »Najobsežnejša pogodba«, *Delo*, 20. 2. 1997, 2.

59 Drago Zajc, Samo Koprivnik in Simona Kustec Lipicer, *Od volilnih programov do koalicijskih pogodb. Analiza politične kongruence* (Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2012), 94–98.

60 Ther, *Europe since 1989*, 119, 147–49. Juan Francisco Fuentes, »Populism. The Timeline of a Concept«, *Contributions to the History of Concepts* 15, št. 1 (2020): 47–68.

pogled na stanje mentalitet v izbranem historičnem trenutku, a hkrati meče luč na razvoj populizma v Sloveniji.⁶¹

Sklep

V Sloveniji je tranzicijski čas s svojo stalno in prevladujočo prisotnostjo zaznamovala LDS. Stranka, ki je z izjemo Bajukove vlade poleti in jeseni 2000 vsakokrat ustvarjala koalicijo, je bila v začetku mandata leta 1996 postavljena pred močno nasprotnico, zvezo pomladnih strank, ki so ji zelo uspešno kljubovale pri sestavljanju vlade. Polariziranost političnega prostora se je odražala v razdelitvi parlamentarnih strank na dve skupini in posledično v vsakokratni glasovalni pat poziciji, ko so se glasovi poslancev razdelili točno na polovico: 45 proti 45.

Vršenje politične moči se je med poslanci spletal v obliki kompleksne mreže, ki se je udejanjila ob vsakokratnem glasovanju in pogajanju. Množica praks, ki je obdajala postopek konstituiranja državnega zbora in vlade, se je v grobem delila na formalne (določene s poslovnikom, zakoni, ustavo) in neformalne (pri čemer so imeli izkušeni poslanci, ki so jih dobro poznali, prednost). Ustvarjalno ravnanje s formalnimi praksami in taktiziranje z neformalnimi dogovori je med poslanci sprožalo različne odzive. Njihova podrobna analiza v trenutkih, ko so poslanci sprejemali ključne odločitve, razkrije, da so poslanci levega (zbrani okrog LDS) in desnega pola (v obliki zveze pomladnih strank) razumeli politični prostor kot razdeljen na dva dela: mi in oni. Pri tem pa niso oblikovali zgolj dveh točk, okrog katerih se je spletal politični diskurz, temveč štirih: vsaka stran je imela zase pozitivno poimenovanje in (bolj ali manj negativno) za nasprotno stran. Pri tem so bila pozitivna (samo)poimenovanja levo in desno usmerjenih strank konstruktivno naravnana.

Razvoj političnih identitet, razčlenjenih v tem članku, se je po tem, ko je pozimi leta 1997 LDS skupaj z SLS in DeSUS sestavila vlado, nadaljeval. Proevropska usmeritev levosredinskih strank se je obdržala, četudi je nihala. Prav tako se je nadaljeval občutek normalizacije v smislu utrjevanja liberalizma, kapitalizma in demokracije. Nadaljevali sta se tudi obe razumevanji strank desne usmeritve. Sebe so še naprej razumele kot pomladne stranke, medtem ko so levo usmerjenim še naprej očitale kontinuiteto s socializmom. Ko so leta 2004 pod vodstvom SDS koalicijo prvič za cel mandat oblikovale desne stranke, se je vodenje države spremenilo. V odsotnosti jasnega zunanjepolitičnega cilja so v ospredje stopile nacionalne, populistične in revizionistične tendence, pogojene z dolgoletnim opozicijskim položajem in nadaljnjim drobljenjem političnega prostora.

61 Gl. predgovor v Carlos G. Villa, *Nova država za nov svetovni red. Mednarodni vidiki osamosvajanja Slovenije* (Ljubljana: Založba /*cf., 2017), 5–14.

Viri in literatura

Časopisni članki

- Albreht, Matjaž. »Za predsednika DZ je bil izvoljen Janez Podobnik.« *Delo*, 4. 12. 1996, 1.
- Grah, Matija. »Išče se predsednik parlamenta.« *Mladina*, 26. 11. 1996, 16–19.
- Grah, Matija. »Vlada pomladanske neenotnosti?« *Mladina*, 21. 1. 1997, 8–11.
- Jakopec, Marko. »Prva, konstitutivna seja Drnovškovega kabineta.« *Delo*, 1. 3. 1997, 1.
- Jakopec, Marko. »Rok za oblikovanje delovnih teles se izteka. Novi državni zbor se je našel v kleščah svojih komisij in odborov.« *Delo*, 3. 1. 1997, 2.
- Miheljak, Vlado. »Presenečenje volitev 96: nobenih presenečenj.« *Mladina*, 17. 9. 1996, 10, 11.
- Pušenjak, Dejan. »Predsednik Kučan bo še enkrat povabil stranke.« *Delo*, 12. 11. 1996, 1.
- Pušenjak, Dejan. »SLS predlagala vladno narodne enotnosti.« *Delo*, 14. 1. 1997, 1.
- Pušenjak, Dejan in Vladimir Vodušek. »Po dolgotrajnih pogajanjih podpis koalicijske pogodbe.« *Delo*, 18. 2. 1997, 1.
- Taškar, Jana. »Ko so si DZ razdelili novi in stari poslanci. Slaba tretjina poslancev na istem delovnem mestu.« *Delo*, 16. 12. 1996, 2.
- Taškar, Jana. »Ministrski kandidati so premagali prvo oviro.« *Delo*, 26. 2. 1997, 1.
- Taškar, Jana. »Parlamentarne volitve so razpisane za 10. november.« *Delo*, 6. 9. 1996, 1.
- Vodušek, Vladimir. »Blaga volilna kampanja. Stranke pred volitvami ne bodo zamenjale strategije.« *Delo*, 25. 10. 1996, 2.
- Vodušek, Vladimir. »Bliža se čas odločitve o kandidatu Drnovšku.« *Delo*, 3. 1. 1997, 2.
- Vodušek, Vladimir. »Mandatarjev predlog o sestavi vladne koalicije.« *Delo*, 18. 1. 1997, 1.
- Vodušek, Vladimir. »Najobsežnejša pogodba.« *Delo*, 20. 2. 1997, 1.
- Vodušek, Vladimir. »Naše stranke rade načenjajo teme, povezane s tranzicijo.« *Delo*, 7. 11. 1996, 2.
- Vodušek, Vladimir. »Pogajalski konec tedna brez rezultatov. Odločitev o kandidatu za predsednika tik pred sejo.« *Delo*, 2. 12. 1996, 2.
- Vodušek, Vladimir. »Povezovanja SDS, SLS, SKD in LS. Konec sanj o predvolilni koaliciji pomladnih strank.« *Delo*, 18. 10. 1996, 2.
- Vodušek, Vladimir. »Predsednik Kučan bo ponudil priložnost dr. J. Drnovšku.« *Delo*, 31. 12. 1996, 1.
- Vodušek, Vladimir. »Prvaki strank tudi v drugem krogu vztrajajo pri svojem.« *Delo*, 18. 12. 1996, 1, 2.
- Vodušek, Vladimir in Grega Repovž. »Pomladne stranke nezadovoljne z Drnovškovo vladno ponudbo.« *Delo*, 20. 1. 1997, 1.
- Žerđin, Ali H. »Prekletstvo številke 45. Državni zbor ni podprl Drnovškove vlade. In kdo je glasoval proti?« *Mladina*, 11. 2. 1997, 10–13.
- Žižek, Slavoj. »'Duhovna kriza družbe'? Ne, hvala!« *Mladina*, 3. 9. 1996, 19.

Literatura

- Christiaens, Kim, James Mark in José M. Faraldo. »Entangled Transitions: Eastern and Southern European Convergence or Alternative Europes? 1960s – 2000s.« *Contemporary European History*, 26, št. 4 (2017): 577–99.
- Crowley, Stephen and Miroslav Stanojević. »Varieties of Capitalism, Power Resources, and Historical Legacies: Explaining the Slovenian Exception.« *Politics and Society* 39, št. 2 (2011): 268–95.
- Fuentes, Juan Francisco. »Populism. The Timeline of a Concept.« *Contributions to the History of Concepts* 15, št. 1 (2020): 47–68.

- Gašparič, Jure. *Državni zbor 1992–2012: o slovenskem parlamentarizmu*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2012.
- Gašparič, Jure. *Izza parlamenta. Zakulisje jugoslovanske skupščine 1919–1941*. Ljubljana: Modrijan, 2015.
- Gašparič, Jure. »O samoumevnosti uvažanja parlamentarne demokracije v vzhodni Evropi v letu 1989.« V: *Regionalni vidiki tranzicije*, ur. Aleksander Lorenčič in Željko Oset, 81–96. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2016.
- Gašparič, Jure in Simona Kustec. »Stabilna nestabilnost ali idejnopolitični (ne)značaj slovenskih strank 1992–2018.« V: *Narod – politika – država. Idejnopolitični značaj strank na Slovenskem od konca 19. do začetka 21. stoletja*, ur. Jurij Perovšek in Mojca Šorn, 299–313. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2020.
- Kam, Christopher. *Party Discipline and Parliamentary pPolitics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Kelly, G. E. Mark. *The Political Philosophy of Michel Foucault*. London: New York: Routledge, 2009.
- Konovšek, Tjaša. Formiranje Liberalne demokracije Slovenije in njene politike (1992–1996). V: *Narod – politika – država. Idejnopolitični značaj strank na Slovenskem od konca 19. do začetka 21. stoletja*, ur. Jurij Perovšek in Mojca Šorn, 267–80. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2020.
- Lorenčič, Aleksander. *Prelom s starim in začetek novega. Tranzicija slovenskega gospodarstva iz socializma v kapitalizem (1990–2004)*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2012.
- Lynch, A. Richard. »Foucault's Theory of Power.« V: *Michel Foucault. Key Concepts*, ur. Dianna Taylor, 13–26. London: New York: Routledge, 2014.
- O'Brien, Patricia. »Michel Foucault's History of Culture.« V: *The New Cultural History*, ur. Lynn Hunt, 25–46. Berkeley: Los Angeles: London: University of California Press, 1989.
- Repe, Božo. *Milan Kučan, prvi predsednik*. Ljubljana: Modrijan, 2015.
- Repe, Božo. *Slovinci v osemdesetih letih*. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2001.
- Rupel, Dimitrij. *Vzpon med evropske zvezde. Slovenska pot v Evropsko unijo*. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve, 2004.
- Sartori, Giovanni. *Parties and Party Systems. A Framework for Analysis*. Colchester: ECPR, 2005.
- Ther, Philipp. *Europe since 1989*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2016.
- Villa, G. Carlos. *Nova država za nov svetovni red. Mednarodni vidiki osamosvajanja Slovenije*. Ljubljana: Založba /*cf., 2017.
- Weber, Max. *From Max Weber: Essays in Sociology*. New York: Routledge, 2009.
- Zajc, Drago, Samo Koprivnik in Simona Kustec Lipicer. *Od volilnih programov do koalicijskih pogodb: analiza politične kongruence*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2012.
- Žagar, Mitja. »Ustava SFRJ in ustavni sistem 1974: povzročitelj krize ali mehanizem za njeno reševanje?« V: *Slovenija – Jugoslavija, krize in reforme 1968/1988*, ur. Zdenko Čepič. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2010, 231–56.

Spletni viri

- Niko Toš, ur. *Vrednote v prehodu 2*. Ljubljana: IDV – CJMMK, 1999. *E-gradiva – Center za raziskovanje javnega mnenja*. Pridobljeno 1. 7. 2020. <https://www.cjm.si/gradiva/>.
- *Volitve v Državni zbor 1996. Državna volilna komisija*. Pridobljeno 2. 7. 2020. <https://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv/dz1996>.
- *Portal DZ – Izbrani dokument*. »Zapisnik 1. seje Državnega zbora 28. novembra 1996.« Pridobljeno 2. 7. 2020. <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=II&type=sz&uid=03BB15FE2100A010C12564650044DB7F>.
- *Portal DZ – Izbrani dokument*. »Zapisnik 1. seje Državnega zbora 2. decembra 1996.« Pridobljeno 2. 7. 2020. <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=II&type=sz&uid=EFEE4318F264923CC125646500451CDF>.

- *Portal DZ – Izbrani dokument.* »Zapisnik 1. seje Državnega zbora 3. decembra 1996.« Pridobljeno 2. 7. 2020. <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=II&type=sz&uid=A9B17271D49BF53DC1256465004581C1>.
- *Portal DZ – Izbrani dokument.* »Zapisnik 3. izredne seje Državnega zbora 27. februarja 1997.« Pridobljeno 1. 7. 2020. <https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=II&type=sz&uid=AB45C7774F00FBFDC12564650048E632>.

Tiskani viri

- *Državni zbor Republike Slovenije. Poročilo za obdobje 23. 12. 92 do 16. 10. 96.* Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije, 1996.
- *Poročilo o delu Državnega zbora v mandatnem obdobju 1996–2000.* Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije, 2000.
- *Poslovnik Državnega zbora Republike Slovenije.* Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije, 1996.
- *Ustava Republike Slovenije.* Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije, 2011.

Tjaša Konovšek

THE CURSE OF NUMBER 45: THE FORMATION OF THE SLOVENIAN NATIONAL ASSEMBLY AND THE GOVERNMENT BETWEEN 1996 AND 1997

SUMMARY

In the autumn of 1996, a parliamentary election was held in Slovenia. Once again, the Liberal Democratic Party won. Nevertheless, the process of the formation of the Parliament and the government that followed was far from easy. Every time an important vote took place, the result was 45 votes against 45 votes. The two halves of the parliamentary parties – the left and the right-leaning – stood against each other and neither would budge. The Liberal Democratic Party took the lead on the centre-left, while on the right, three parties cooperated in an informal alliance of the so-called “spring parties” (Slovenian Democratic Party, Slovenian Christian Democrats, and Slovenian People’s Party).

The process of the formation was subject to a range of formal rules. However, in many cases when the establishment of the Parliament or the government was blocked, following only these rules was not enough for either the politicians or historians. The blockades of the attempts to set up the state administration were caused and in many cases solved due to the informal practices involved in the process. These are somewhat more difficult to analyse for the historians as well as for the public, but under pressure, in 1996/1997, politicians openly discussed them in parliamentary sessions and in the media, often shifting the responsibility for the obstruction of the negotiation process from one political party to the other.

Three situations were especially telling. Firstly, the spring parties tried to bypass the parliamentary Commission for Mandate Issues, Elections and Appointments (KMVI), to which the left-leaning parties strongly opposed. Secondly, the President of the Parliament Dr Janez Podobnik was elected only in the second attempt, after extensive debate and negotiations – not because his candidacy would not be welcomed, but because such a prominent position hinted at who would be given the mandate to form the new government. As he was a member of the Slovenian People's Party, Podobnik's position could indicate that the opposing party, the Liberal Democrats, would get the position of the mandatory of a coalition government. The Slovenian People's Party did not want to surrender this position so early in the process. They hoped that they would be able to hold on to the 45 : 45 vote ratio long enough to gain the function of the mandatory for themselves or for one of the other spring parties. Thirdly, when Dr Janez Drnovšek was appointed to form a government, his list of ministers failed to be confirmed in the Parliament. Thus, he had little choice but to reach out to the second largest parliamentary party, the Slovenian People's Party. They formed a strong coalition together with the much smaller Democratic Party of Pensioners of Slovenia.

Using the new approaches in cultural history, the analysis of the self-understanding of these two groups of parties brought forward four distinct designations around which the discourse was constructed. The left-leaning parties understood themselves as the "normalising force", striving to bring about the Western and European normality, capitalism, liberalism, and democracy to Slovenia. The right-leaning parties, on the other hand, wanted to prove their discontinuity with socialism by referring to themselves as the "spring parties". Respectively, each group formed a counter-identity for their opposing side. The left-leaning parties described the other side's tactics as "abnormal", while the right-wing parties called their opponents the "old forces", bringing to the front the question of continuity and thus trying to discredit the Western-type normalisation process that they implemented.

The four fulcrums of the predominant political discourse in the 1990s continued long after 2004 when Slovenia joined the European Union. Especially the negative right-wing perception of the unsatisfactory discontinuity with socialism and this side's frequent opposition provided a fertile ground for nationalistic, revisionist, and, later on, populist tendencies as well.